

ΙΩΑΝΝΗΣ Σ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ (1844 - 1927)

ΥΙΟ Δ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

Ὁ Ἰωάννης Σ. Ζωγράφος ἐγεννήθη τῇ 13 Ἀπριλίου 1844 εἰς τὸ χωρίον Σόλο-χοῦ Δήμου Νωνάκριδος τῶν Καλαβρύτων. Ἐπεράτωσε τὸ Γυμνάσιον τῶν Πατρῶν, ἐνεγράφη δὲ κατόπιν εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐντεῦθεν μετεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Heidelberg τῷ 1864. Εἰς Heidelberg ἤκουσε τὸν Vangerow, Bluntschli,¹⁾ Rau, ἀνηγορεύθη δὲ διδάκτωρ τῷ 1865 μετὰ τοῦ ἐπιζήλου βαθμοῦ summa cum laude²⁾. Ὁ Ζωγράφος ἐσυνέχισε μετὰ ταῦτα τὰς οἰκονομικὰς ἰδίως σπουδὰς του πλησίον τοῦ Rau, κατελθὼν δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη ὑφηγητὴς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῷ 1878, ἔκτακτος καθηγητὴς καὶ Γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου τῷ 1879. Κατόπιν διωρίσθη καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Δημοσιονομίας, ἐπὶ μικρὸν ὅμως μόνον, διότι ἡ Κυβέρνησις Τρικοῦπη τῷ 1881 διὰ γενικοῦ μέτρου, ἀνεξαρτήτως δηλαδὴ τῆς ἰκανότητος τῶν καθηγητῶν, ἀπέλυσε τῷ 1881 πᾶντας τοὺς ἄνευ προτάσεων τῶν σχολῶν διορισθέντας ἀπὸ τοῦ 1875 καὶ ἐξῆς. Τῷ 1885 προετίθη παμψηφεί καθηγητὴς ὑπὸ τῆς νομικῆς σχολῆς, δὲν ἀνέλαβεν ὅμως καθήκοντα, ἐπιδοθεὶς πλὴν εἰς τὴν πολιτικὴν. Τῷ 1895 διωρίσθη Γενικὸς ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ἔνθα ὑπερέστη ἐπὶ μίαν δεκαετίαν, ἀποχωρήσας κατόπιν καὶ ἰδιωτεύσας. Ἀπέθανε τὴν 30 Νοεμβρίου 1927.

Ὁ Ἰωάννης Ζωγράφος μετὰ τοῦ Ἰωάννου Σούτσου ἀποτελοῦν τὸν προδρομικὸν οἰκονομολόγους τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ Ζωγράφος ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰ ἔργα καὶ ἀνὰ τριετίαν σχεδὸν ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐξῆς, μελέτας ἐπὶ τῆς ἐφαρμοζομένης δημοσιονομικῆς πολιτικῆς. Τῷ 1876 ἐδημοσίευσεν τὴν πρώτην αὐτοτελῆ μελέτην του περὶ Χρήματος, ἣν ἀναδημοσίευσαν ἄνευ ἀναθεωρήσεως μετὰ 50ετίαν τῷ 1925 εἰς τὰς Δημοσιονομικὰς μελέτας του (τόμοι τρεῖς Α - Γ' 1925)⁶⁾ ἔγραψεν: «Χαίρω διαπιστῶν δι' ἃν εὐρέθην εἰς τοιαύτην ἀνάγκην (ἀναθεωρήσεως) καὶ δι' ἃν ἀνέκαθεν εἶχον τὰς αὐτὰς γνώμας. Ἰδίῳ περὶ τοῦ χαρτονομίσματος, ὅπερ ἔλαβε τοιαύτην παγκόσμιον σπουδαιότητα μετὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον καὶ ἀποτελεῖ σήμερον τὸν μέγιστον μο-

¹⁾ Κατὰ τὰς διδακτορικὰς αὐτοῦ ἐξετάσεις ἀτέναι τῆς γνώμης τοῦ περιώνυμου Bluntschli ὑποστηρίζοντος εἰς τὸ Allgemeines Staatsrecht αὐτοῦ, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης τείνει ν' ἀποτελέσῃ ἓνα κοσμοκρατορικὸν ὄργανισμὸν Weltstaat, ὑποστηρίζε τὴν θέσιν, ὅτι τὰ διάφορα ἔθνη ἀποτελοῦσιν ἰδίους φυσικοὺς ὄργανισμοὺς. Εἶναι λοιπὸν πιθανώτερον ἢ ἀντίθετον καὶ ἡ πρόοδος τῶν λαῶν διὰ τῆς ἰδίας ἐκείστου ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἀμύλλης πρὸς ἀλλήλους, ἔστω καὶ ἂν τινες εἴνε ὀλιγαριθμώτεροι καὶ μικροί, παρὰ διὰ τῆς συγχωνεύσεως ἑτερογενῶν στοιχείων εἰς μεγάλους ὄγκους, συγκρατοῦμένους μάλιν διὰ τῆς κρατικῆς βίας. — (Βιογραφίαι ζώντων καθηγητῶν κλπ. σελ. 32)

²⁾ Βλ. Βιογραφίας ζώντων καθηγητῶν Πανεπιστημίου Π. Α., Πρωτανεῖα Β. Γεωργ. Ἀγγελοπούλου 1919—20. Πρὸς δὲ καὶ ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐν «Ἐστία» 4—XII 1927.

χλόν πάσης ἔθνικης οικονομίας». Εἰς τὴν περὶ Δασμῶν καὶ περὶ Δασμολογίας τοῦ σταφιδοκάρπου μελέτην τὸν (1878) ἐπὶ ὑψηλοῖα ὁ Ζωγράφος κηρύσσεται κατ' ἀρχὴν ὑπὲρ τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, ἀποδεχόμενος μόνον τὴν κατὰ List προστασίαν πρὸς ἀνάπτυξιν. «Ἀντὶ φοπὸν νὰ ὠφελιῶνται ἄμοιβαίως οἱ λαοὶ διὰ τῆς εὐκόλου ἀνταλλαγῆς τῶν ἑαυτῶν προϊόντων προμηθευόμενοι ἕκαστος τὰ ἀναγκαῖα ἀγαθὰ ἐκεῖθεν, ὅπου ταῦτα εὐκολώτερον παρτίγονται, καὶ ἀνταποδίδοντες τὰ ἴδια φαυτῶν εἰς ἀντάλλαγμα, ὅπως ἐπιτυχάνωσι διπλοῦν κέρδος, ὀχροῦνται ἀπ' ἐναντίας καὶ ἐγείρουσι κατ' ἀλλήλων διὰ τῶν δασμῶν φραγμοὺς ἐπὶ τῶν μεθορίων τῶν ὡς προηκόματα τῆς τε ἔθνικης καὶ ἠθικῆς αὐτῶν προόδου καὶ περαιτέρω. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι πᾶσα ἐλευθερία τότε μόνον εἶναι ὠφέλιμος, ὅταν ἢ ἀνύλογοι τῶν περιστάσεων καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν λαῶν, ὑπὸ ἐναντίους δὲ ὄρους εἴμπορεῖ νὰ ἀποβῇ μᾶλλον ἐπιζήμιος. Εἰδικεύοντες τὴν ἰδέαν εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα περὶ τῶν δασμῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐλευθερία πρέπει νὰ ἐπέρχεται βαθμιαίως καὶ ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀθλητικῶν δυνάμεων τῶν ἀντιμαχομένων βιομηχανιῶν. Διότι, εἰν ἐκθέσει τις νεορὰν καὶ ἀσθενῆ εἰσέτι βιομηχανία διὰ μιᾶς εἰς τὰς παλαιότρας τῶν ἠνδρωμένων καὶ παντοδυνάμων γιγάντων, τότε βεβαίως τρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ ναικαγήσωσι προώρως ἐπιχειρήσεις, αἵτινες δι' οὐδένα ἄλλον λόγον φυσικὸν ἠδύναντο νὰ μὴ εὐδοκιμήσωσιν. Ἀνάγκη λοιπὸν ὑποθύλφρας πάσης νέας ἐπιχειρήσεως, ἕως οὗ ἰσχυροποιηθῇ αὐτὴ ἀναλόγως τῶν φυσικῶν αὐτῇ δεδομένων· ἀλλ' ἡ ὑποτιμήσις αὐτῆ ὀφείλει νὰ ἢ πρόσκαιρος καὶ νὰ ἐλαττωταὶ βαθμιαίως κατὰ τὰς περιστάσεις. (Δημοσ. Μελ. Α' σελ. 183, 201).

Καὶ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ χαρτονομίσματος ἠσχολήθη ὁ Ζωγράφος δημοσιεύσας τῷ 1878 μελέτην περὶ τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος ἐν Ἑλλάδι. Εἰς αὐτὴν διατυπώνει τὴν σκέψιν του ὅτι μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα μόνον διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐπισυναλλαγῆς δύναται νὰ ὀδηγηθῇ μέχρι τίνος ὁρίου ἐπιτρέπεται ἡ κυκλοφορία τραπεζικῶν γραμματίων τῆς καὶ μόνον διὰ καταλλήλων ἐργασιῶν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος δύναται νὰ τηρήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ χαρτονομίσματος τῆς πρὸς τὸ συμφέρον τοῦτε κοινοῦ καὶ τὸ ἴδιον ἑαυτῆς (Δημ. Μελ. Α' σελ. 101)2). Εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο ἐπικρίνει ὀρισμένως πῶς τὴν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς ἀκολουθουμένην τότε πολιτικὴν, (βλ. σελ. 109, 114, 119, 131 κλπ). Φαίνεται ὅτι ὁ Ζωγράφος προέβλεψε καὶ τῷ 1884, ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ ἄρσις τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, ἣν ἐπανεφέραμεν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς ἄρσεως τῷ 1885, ἀδιαλείπτως δ' ἔκτοτε παρέμεινε μέχρι σήμερον. Μετὰ τοῦ Σωτηροπούλου, Σούτσου καὶ Χαλκιοπούλου συνεδημοσίωσεν ὁ Ζωγράφος ἐκθεσίαν αἰτιολογικὴν περὶ τῆς ἐγγείου φορολογίας καὶ τῆς προτεινομένης μεταρρυθμιῶσός τῆς, καταδεικνύων τὸ ἄστοχον τῆς φορολογίας τῶν ἀροτριῶν κτηνῶν, κατὰ τὸ 1881 δὲ ἐδημοσίευσεν τὸν ἐναρκτήριον αὐτοῦ λόγον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ με θέμα τὴν ἐξέλιξιν τῆς Δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης ἀρχαῖσθεν μέχρι τότε.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων τοῦ Ζωγράφου εἶναι ἀναμφισβητήτως ἡ Δημοσιονομική του, δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1882 καὶ ἀναδημοσιευθεῖσα εἰς τὰς δημοσιονομικὰς μελέτας του εἰς τὸν Β' τόμον. Ὁ Ζωγράφος δεικνύεται ἐνταῦθα κάτοχος τῆς φιλολογίας τῆς ἐποχῆς του, καθὼς καὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Καὶ εἰς τὸν Lorenz v. Stein δὲ φαίνεται νὰ ἔκαμεν ἐντύπωσιν ἢ ὑπὸ τοῦ Ζωγράφου γνῶσις τῆς γερμανικῆς φιλολογίας ἢ ὅποια, ὡς γράφει οὗτος εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Ζωγράφον, τὸν ἐκολόκεισεν ἰδιαιτέρως. Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ Ζωγράφος ἐπιχειρεῖ, ἴσως διαγράφει μόνον, ὅτι μετὰ ταῦτα ὁ Ἀνδρεάδης ἐπέτυχεν. Τὴν ἱστορικὴν δηλαδὴ ἀνάπτυξιν τῆς δημοσιονομίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, τὴν σύνδεσιν αὐτῆς μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς, κατόπιν τῆς βυζαντινῆς καὶ τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος ἵνα οὕτω παρουσιασθῇ εἰς ἡμᾶς μίαν ἐνιαίαν εἰκὼν τῆς ἀλληλοσυνεχομένης οἰκονομικῆς ἐξελέξεως.

Εἰς τὸν Γ' τόμον τῶν Δημοσιονομικῶν μελετῶν του ἀνεδημοσίευσεν ὁ Ζωγράφος τὰς ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐξῆς μικροτέρας μελέτας του. Αὗται διαφέρουν ἡμᾶς κατὰ τοῦτο, καθὼς παρέχουσιν εἰκόνα ἀνὰ τριετίαν ἢ πενταετίαν τῆς δημοσιονομικῆς καὶ γενικῶς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους ἐπὶ μίαν 50ετίαν. Εἰς τὸν πρόλογόν των, γραφέντα τῇ 20 Ἰουνίου 1926, ἀναφέρει ὁ Ζωγράφος ὅτι ἄνευ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως καὶ εἰλικρινοῦς προσηλώσεως εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης, ἡ δημοσιονομικὴ διοίκησις δύναται νὰ ἀποβῇ ὀλεθρία εἰς τὴν χώραν· συνιστᾷ δὲ τὴν τε φειδῶ εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ τὴν λελογισμένην φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν ἄνευ τῶν ὀσίων «νεὰ δημοσιονομικὰ δεινὰ ἀπειλοῦσιν τὴν χώραν ταύτην». Εἰς τὰς μελέτας ταύτας ἐρευνῶνται ζητήματα φορολογικὰ (καπιτοῦ, ἐγγείου φορολογίας), προϋπολογισμοῦ, δανειακά, κυκλοφορίας, τὸ τῆς πτωχεύσεως, συμβιβασμοῦ, διεθνοῦς ἐλέγχου, Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, Ἀνωτάτων Ἐταιρειῶν, μεταπολεμικῆς δημοσιονομίας καὶ τέλος προτάσεις τινὲς περὶ τῆς φορολογίας τοῦ κεφαλαίου, περὶ ἀνορθώσεως τῆς χρηματικῆς ἡμῶν κυκλοφορίας καὶ περὶ ἀρσενεως τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας διὰ «δανείου Σωτηρίας».

Εἰς ἐπιστημονικὰς τινὰς ἀντιλήψεις, προτάσεις κλπ. τοῦ Ζωγράφου θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἔχη καὶ διάφορον γνώμην. Δὲν εἶνε ὁμοῦς τοῦτο θέμα τῆς παρουσίας συντόμου σκιαγραφίας. Ἄλλως τε de mortuis nihil nisi bene dicendum.

Ὁ Ἰωάννης Ζωγράφος ἀποτελεῖ ὑπόδειγμα ἀνθρώπου, οἰκογενειάρχου καὶ ὅπερ ἐν προκειμένῳ μᾶς ἐνδιαφέρει ἰδιαιτέρως, ἐπιστήμονος. Ὁ Ἰωάννης Ζωγράφος παρ' ὅλην τὴν ἡλικίαν, τὴν εὐμάθειαν καὶ ἄνεσιν εἰς ἣν ἐξίχθη δὲν ἔπαυσε διαφερόμενος διὰ τὴν ἐπιστήμην μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ζωῆς του. Ἡ ἐπιστήμη του τὸν ἐξύψωσε, καὶ αὐτὸς ὁμοῦς ἐφάνη πιστὸς εἰς αὐτὴν μέχρι τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς μακρᾶς ὀδοντοκατατριετοῦς ζωῆς του. Ἐφάνη ἀξίος αὐτῆς καὶ τοῦ στεφάνου Summa cum laude μεθ' ἧς αὐτὴ ἀπὸ τοῦ 21 ἔτους τῆς ἡλικίας του τὸν περιέβαλεν. Τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὸ ἀναλεπταμένον καὶ εἰρηναῖον μονοκλήσιόν του τὸ ὄνομά του θὰ ζῆσιν εἰς γενεάς.